

МРІЮ ПРО ТВЕРДУ, ПОВАЖАНУ В СВІТІ, СИЛЬНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ!

Минулого року колектив Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України підготував і видав унікальний тритомник – «Український книжковий знак ХІХ–ХХ століть. Каталог колекції Степана Давимуки» (упорядник і автор вступної частини Лариса Купчинська, науковий редактор Лідія Сніцарчук). Через якийсь час після презентації цього унікального видання, що відбулося в бібліотеці ім. В. Стефаника, ми зустрілися з провідним науковим співробітником Інституту регіональних досліджень ім. М. Долішнього НАН України, доктором економічних наук, професором Степаном Давимукою, щоб привітати його з виходом цієї дивовижної книги зібраних ним екслібрисів і розповісти читачам про діяльність відомого українського державника, экс-голови Львівського облвиконкому 90-х років минулого століття та його бачення нинішніх подій в Україні та у світі.



Степан Давимука
канд. техн. наук,
доктор економ. наук,
професор,
пров. наук. співроб.
Інституту
регіональних досліджень
ім. М. Долішнього
НАН України,
м. Львів

**“Спілкуючись з художником,
бачиш його еволюцію...”**

Б.З. – *Читаю у Ліни Костенко:*

**Найвище уміння – почати спочатку
життя, розуміння, дорогу, себе.**

Чи доводилось Вам у Вашому житті щось колись починати спочатку – як про це говорить видатна українська поетеса?

С.Д. – Звичайно, кілька разів були фундаментальні зміни. Перший серйозний вибір-зміна – це те, що я вибрав Львів, хоч мав запрошення до Московського фізико-технічного інституту як призер Всесоюзної заочної олімпіади з фізики. Не знаю, як би сталося – адже я страшенно любив фізику, буквально марив нею, дуже хотів у ФТІ, що в Москві. Але батько суворо заборонив. Сказав: їдеш до Львова. Бо пропадеш у Москві для нас. А моя вчителька з фізики переконувала мене йти в Політехніку.

Б.З. – **Чому?**

С.Д. – Бо тоді – в 1964–1965 роки – це була епоха, коли точні науки дуже цінувалися. Словом, інженерія. І я пішов вчитися в Політехніку. Це була серйозна зміна. Бо якби пішов у Львівський державний університет, то, як мені казали, закінчивши – і будеш вчителем, підеш на село. Тоді була унікальна ситуація зі вступом. У вузи вступали два класи: 11-й і 10-й. За хрущовських часів перевагу віддавали тим, які десь працювали, або тим, хто з армії прийшов – то ж конкурс був серйозний...

І це змінило мою життєву траєкторію. По-перше, я вступив на факультет автоматики Львівського політехнічного інституту за спеціальністю “Математичні та лічильно-розрахункові прилади і пристрої”. Тоді ще не було обчислювальної техніки. То був дуже широкий напрям. Бо не тільки зародки обчислювальної техніки, а й приладдя.

По-друге – після інституту я пішов працювати в Політехніку, і моя кар'єра непогано розкручувалася. А в 1977 році мої знайомі заігнали мене перейти в конструкторське бюро мікроелектроніки і приладобудування «Мікроприладу». Це теж були серйозні зміни, бо я переходив у технічне середовище людей-розробників.

А революційні зміни відбулися в 1990-му, коли мені запропонували посаду голови облвиконкому.

Б.З. – Зразу погодились?

С.Д. – Ні, не зразу. Бо я був пов'язаний з Ленінградським електротехнічним інститутом, мав захищати докторську – такі були плани. А тут – пропозиція, яка взагалі змінювала напрям діяльності. І я десь тиждень ходив – відмовлявся. Хоча тоді, в передвісімдесяті, коли я вже серйозно працював у сфері економіки, **Ігор Юхновський** створив таку групу, яка вивчала економіку Західної України – підприємства, їхні обсяги виробництва, зв'язки, потенціал. І це тривало два роки. Так що я був децю підготовлений. Я ж завжди багато читав світової літератури, в тому числі – і економічної, і мав ширші погляди на ці речі, ніж, скажімо, директори підприємств чи викладачі. Були й певні непогані механізми внутрішні: підготовка кадрів, планування, процедура прийняття рішень. Було все чітко регламентовано і глибоко контролювалося.

От я десь тиждень опирався. Хоча знав, що не вернуся до техніки, до математики. Це мене стримувало. І тут, в цей момент, поворот в моїй долі зіграла **Ірина Калинець**...

Б.З. – Вона вміла і мала потребу переконувати багатьох.

С.Д. – Власне так. Зустріла. Насварила. І після тієї розмови з нею я погодився.

Б.З. – Який екслібрис Ви придбали перший, коли Вам було всього 17 років?

С.Д. – Я отримав кілька екслібрисів від **Петра Арсенича** (в Чернелиці жив брат його жінки), який часто приїжджав. І я з ним познайомився ще в шкільні роки. То ж він мені дав перші лекції з краєзнавства. А потім, уже у Львові, я познайомився з **Леонідом Левицьким**, в якого постійно збиралася вся наша художня еліта. І от тоді я отримував усі свіжі екслібриси, які творили художники, що приходили до Л. Левицького.

Б.З. – Які з книжкових знаків Вам найбільше сподобались?

С.Д. – Екслібриси **Івана Крислача** – це дивовижні мініатюри: чи за виконанням, чи за ідеєю. Дуже цікаві за виконанням і майстерністю екслібриси **Богдана Сороки**. Подобаються мені екслібриси графів, князів – зокрема **А. Шептицького**, **Чарторийських** – у нас в селі замок Чарторийських, я завжди цікавився цією родиною. Є дивовижні екслібриси **Олександра Аксініна**, який загинув у авіакатастрофі. У нього дуже своєрідна манера, надзвичайно тонке перо, дуже складні конструкції. Найцікавіші ті екслібриси, де існує гармонія між формою і змістом. Зміст – як ідея і реалізований у добрій художній формі.

Б.З. – Читаю у вступній статті: “Давимука врахував творчий пошук конкретного художника”. Як конкретно це відбувалося?

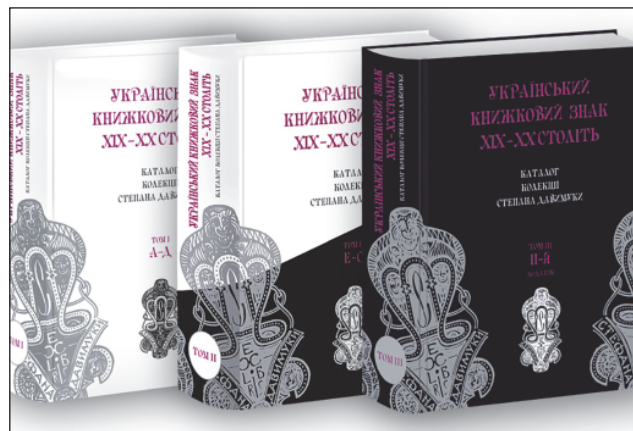
С.Д. – Тут фактор часу відіграє свою роль, бо спілкуючись з художником, бачиши його еволюцію – як людина і як художник відчуває, як це відбувається у його творах. І це завжди дуже цікавий фактор – момент художнього життя. Часом спілкування з художником творить ширший інформаційний простір, аніж самі твори. І тоді виходить, що твори – це відбиток життєвих обставин, впливів, факторів.

Б.З. – **Галина Стельмащук** висловилися на презентації Вашого тритомника таким чином: “Зібрання стількох знаків – це праця. А віддати його громаді – це подвиг”. Прошу сказати: як відчуває себе **Степан Давимука** як автор цього подвигу?

С.Д. – (Сміється). З одного боку, трохи сумно, що надходить час, коли ти розумієш, що треба вже завершувати ту працю, а обставини життя змушують тебе подумати над зібранням. І як справжній колекціонер – приймаєш рішення про передачу колекції музеям. А екслібриси сам бог велів передати в мистецький відділ бібліотеки імені В. Стефаніка, де вже існувала збірка екслібрисів як довоєнного періоду, так і, частково, післявоєнного. І відчув певне полегшення і надію, що ця збірка перейшла в надійні руки і буде поповнюватися. І, звичайно, я не припинив збирати, а те, що вже є, передаю в бібліотеку.

Б.З. – **Роман Яців** на тій же презентації досить вагомо сконстатував: “Скільки Україна може дати сучасному світові!”. То ж як Ви гадаєте – що може ще Україна дати світові? І скільки?

С.Д. – (Задумався глибоко). Україна – це якесь дивовижне природне середовище, яке виховує чимало талановитих людей. Багато виїхало і добилось високих результатів в інших державах. Скільки є видатних українських художників, які внесли визначний вклад у мистецтво! Зараз у світі відбуваються революційні зміни. Змінилася економіка, на першу лінію виходить креативна економіка, пов'язана з творчістю, зі знанням конкретних людей. І в цьому напрямі Україна може мати серйозний шанс на подальший успіх. Який потужний розвиток ІТ-індустрії в Україні! Як ці люди формують своє середовище, створюють оазиси зовсім іншого економічного укладу.



Тритомник
“Український книжковий знак XIX–XX століть.
Каталог колекції Степана Давимуки”

**“Мене весь час
нервує і непокоїть
проросійськість Києва...”**

Б.З. – Коли Іван Сварник, директор Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки, говорив про Ваш тритомник, що «жодна бібліотека світу не може пишатися таким виданням», то що він мав на увазі: кількість знаків, їх обсяг чи художнє оформлення?

С.Д. – Це видно і за формою, і за обсягом. Треба відзначити, що цей макет робила надзвичайно високого професійного рівня Інна Шкльода. Вона закінчила нашу Академію друкарства і працює в Львівському національному університеті імені Івана Франка на факультеті Богдана Козака. У неї дивовижне художнє чуття, пов'язане з сучасними засадами книгодрукування. І заслуговує, безперечно, на увагу розлога вступна стаття Лариси Купчинської. Вона опрацювала величезну бібліографію і пов'язала мистецтво книжкового знаку із загальною еволюцією українського мистецтва.

Б.З. – Ваші батьки – нащадки козаків. Як Ви вважаєте: козацтво – це певний унікальний тренд в рамках світового суспільства?

С.Д. – Це, без сумніву, особливе явище, яке органічно виникло з органічних тодішніх обставин суспільного життя українців. Часто мене дратує, коли наголошують, що українці – дуже мирні. Адже лицарство з часів середніх віків для українського народу було рушійною силою. І, власне, в цьому середовищі виникла новаторська засада формування козацької держави.

Б.З. – Чи часто повертаєтесь думками-згадками до Чернелиці?

С.Д. – З віком – все частіше і частіше: думкою, спогадами повертаюся до дитячих і юнацьких років.

Б.З. – Що легше було Вам навчитися: ловити рибу чи марки збирати?

С.Д. – (Сміється). І те, і те. Я виріс в особливих умовах. Забезпечувались запаси води, дров, потрібно було нарізати січки. А поза тим – був абсолютно вільний.

Б.З. – Петро Скунець вдало, як на мене, сконстатував:

Якщо владі вже й мисль на заваді –
Горе мислі і владі.

Кому нині більше горе – мислі чи владі (без мислі)?

С.Д. – Зараз у нас унікальні обставини. Ми виходимо з чергової руїни, до якої нас привів режим Януковича, маємо нові обставини – війну, яка надзвичайно обтяжує становлення держави, маємо надзвичайну деградацію політичного середовища, де панують вузькі кланові, особисті інтереси. Відсутність твердої національної конструкції і корінного реформування економіки приводить до хаосу, зневіри. Владі завжди краще: вона має величезні можливості, може незалежно вирішувати свої проблеми. Трудніше простим людям. Бо все це позначається на їх родинях, на їх становлиці. В Україні і тепер влада не має чіткої програми еволюції України, яка би мобілізувала народ. І це викликає зневіру в молоді, і вже чимало молодих покинули країну.

Б.З. – “Колекціонування – це хвороба”, – вважаєте Ви. То коли Ви серйозно “захворіли”?

С.Д. – Ще з юнацьких років. Від цього вже нікуди не дінешся: якщо справа тебе захопила, то буде тебе супроводжувати все життя. Бо колекціонер пов'язаний не тільки з предметами колекції, а й з відповідними людьми, відповідним середовищем. Це системне явище.

Б.З. – Чи Ви подякували свого часу своєму землякові, який переконав Вас залишитися все ж таки у Львові?

С.Д. – Я йому не дякував. Як ми зустрічались, то він завжди сміявся. Був дивний випадок. У мене дуже багато таких випадків, які – немовби знак долі. Наприклад: ще студентом якимось мені дорогою зустрілася стара циганка. І вона, поклавши на мене пальцем, сказала таке: “Ти, русьвий цигане, підійди до мене!”. Я відмовлявся. Але хлопці змусили мене підійти. І вона мені розповіла все про моє майбутнє життя. І так воно потім і склалося. Навіть передбачила, що я зміню свою професію, стану великим начальником і буду впливати на тисячі людей. Це мені тоді було смішно. Але, повторюю, певною мірою згодом це сталося.

Б.З. – Ви живете – як хочеться чи таки часто доводиться «давити муку», тобто, образно кажучи, підбадьорювати себе?

С.Д. – До обрання головою виконкому я був вільним художником – і в професії, і в житті, ніхто мене не обмежував. А коли став головою обласного виконкому, обставини, обов'язки жорстко, залізними обручами вхопили мене.

Б.З. – Чи всі ваші надії, які колись у житті виникали, згодом здійснилися?

С.Д. – Була найголовніша надія: що Україна швидко стане на ноги. І в перші роки, дев'яності, коли Київ плентався в радянському ступорі, моя команда робила все, щоб задати україноцентричний напрямок і весь спектр необхідних реформ. Мене весь час нервує і непокоїть проросійськість Києва. Більшість українських керівників вихована на російській культурі, літературі. І оця проросійськість є величезним гальмом в становленні України. Це не дає їм визначитися ментально, від душі. Тому в нас і панує гібридність.

Б.З. – Людське життя – це диво Духа, випадок чи “так треба”?

С.Д. – (Сміється). Якщо говорити про людський рід, то є народження, фізичне існування, задані програми формування людського ества, а потім включається дух, духовне – як результат пізнання, яке формує людське життя і конкретну еволюцію, персональну.

Б.З. – Діаспорний українець Аскольд Лозинський запитує у своїй праці: “Чому ми (тобто, українці. – Б.З.) є такими, якими є?”. Як би Ви йому відповіли?

С.Д. – Це результат. Еволюція українського народу останні віки була зумовлена важкими зовнішніми обставинами гніту «старших братів». Це зумовило дуже специфічну еволюцію. Ми втратили еволюційні властивості. Бо українців переслідували, вбивали, нищили. І до досконалості розвинули адаптаційні властивості. Україна може пристосуватися до будь-яких обставин. І дуже швидко. І це основна причина наших бід. Отримавши незалежність, нам треба було опертися на еволюційні властивості, а їх нема. Вони ж завжди

мали би бути. А вони в нас зліквідовані. І це породило хаос, невизначеність. І нам треба вибирати шлях, на якому можна опертися на адаптаційні властивості, входити в міжнародні організації – ЄС, НАТО, де зовнішні вимоги змушують адаптуватись народний організм.

“Доля давала мені великі шанси...”

Б.З. – Світ для Вас якого кольору?

С.Д. – На дві частини розкладається: на зелену, пов'язану з весною ранньою, і багряно-червону – як чернелицький ліс.

Б.З. – Вас як голову обкомкому підтримували: і Ірина Калинець, яскрава «шістдесятниця», і перший секретар обкому КПРУ Яків Погребняк. Про що це свідчить?

С.Д. – Ірина Калинець мене знала – мій характер, мої принципи. А Яків Погребняк висловлював підтримку в процесі виборів виключно через враження від мого виступу. Бо виступ відрізнявся від всіх інших – конкретикою і висвітленням мети, завдань і шляхів їхнього розв'язання.

Б.З. – В якій ситуації творився осередок НРУ, в чому Ви брали активну участь?

С.Д. – Осередок наш на “Мікроприладі” формувався важко, оскільки це було підприємство оборонного комплексу, з великою парторганізацією, з потужним “першим відділом”. Але ось що цікаво: ми з колегами, зокрема з Валерієм Калинюком, легально, крок за кроком формували осередок. Це було в рамках зміни ідеології.

Це унікальний випадок: до нас на дискусії приходили – і секретар міському партії **В. Волков**, і секретар по ідеології обкому – і проводили дискусії. В присутності тисяч працівників. Це було унікальне видовище. Бо такого більше ніде не було. Це було дивовижно. По кілька годин. Півтора-два місяці. І в результаті ми легальним шляхом на оборонному підприємстві створили осередок НРУ, в який входили тисячі працівників “Мікроприладу” всіх національностей.

Б.З. – Як це вдалося?

С.Д. – От таким шляхом: крок за кроком.

Б.З. – Бути представником Президента на Львівщині Вам було непросто?

С.Д. – Це був унікальний період, який дав нам змогу серйозно впливати на Центр, на Київ. Треба врахувати психологію Президента – **Леоніда Кравчука**. Він – людина інтелігентна, дуже уважний до колег, співрозмовників. Леонід Кравчук враховував пропозиції. Він розумів, що в нас, на Львівщині, формується ядро реформ. І – оцей український політичний централізм. І це дало нам змогу дуже серйозно впливати на загальнодержавні рішення.

Скажу таке: кандидати в міністри перед призначенням приїжджали на розмову до Львова. Особливий вплив ми мали на формування українського війська. Ми створили комісію, яка підготувала перші п'ять загальновійськових статутів, розробили військово-українську термінологію і затвердили це указом Президента. Утвердили структуру військового командування України. Ідея розформувати Київський військовий округ і на його базі



Під час інтерв'ю: Богдан Залізняка і Степан Давимук

створити Міністерство оборони йшла від нас. Ідея покрити військовою структурою східні і південні області України – теж була запропонована нами. Ідея реорганізації військової вищої школи – теж наша.

Б.З. – “Дуже тяжко по правді іти”, – зізнався свого часу Іван Драч. А Вам як –тяжко?

С.Д. – Ні, не тяжко, бо я звик. Це навіть утверджує мене, мій характер.

Б.З. – Чому в Україні владні інституції “не бачили” Богдана Гаврилишина – колосальну україноцентричну постать? А він свого часу казав: “Я хочу, щоб в Україні не було бідних людей”.

С.Д. – Він був радником усіх Президентів, на початку і Януковича. Потім він зрозумів, що Янукович не може нічому навчитися. Гаврилишин виходив із загальноцивілізаційних принципів утворення держави. А наші Президенти були заморені пострадянщиною. Образ Росії як “матері” тяжів над ними. Навіть підсвідомо. І в цьому якраз полягало те, що його не чули. З другого боку, **Богдан Гаврилишин** вважав навчати за необхідності будь-якого Президента, а не шукати кандидата і його пропагувати.

Б.З. – Чи володієте уявою?

С.Д. – О, уяви в мене забагато...

Б.З. – Відколи себе пам’ятаєте?

С.Д. – Від одного випадку, що стався зі мною, трирічним.

Б.З. – Поезію любите чи просто сприймаєте?

С.Д. – Люблю поезію.

Б.З. – Доля Вас любить чи тільки шанує?

С.Д. – Доля давала мені великі шанси. Підносила дивовижні дарунки.

Б.З. – Соломон переконував інших людей: “Не будь мудрий у власних очах”. А у Вас як: буває, що стаєте таким?

С.Д. – Я критично до себе ставлюся. Але – ретроспективно – багато з моїх дій були ефективними і продуктивними.

Б.З. – Чи часто проводите ревізію своїх вчинків?

С.Д. – Завжди – після вчинків.

Б.З. – Як зупинити відтік творчої молоді за кордон?

С.Д. – Звичайно, це явище негативне, бо зумовлене внутрішніми обставинами в Україні. З другого боку – позитивне: у людей є можливість знаходити кращу долю.

То ж нашій владі потрібно змінити внутрішнє середовище в Україні – з тим, щоб молодь поверталася. Але – не ми перші, не ми – останні. Туреччина в 60-ті роки минулого століття також дечого зазнала: мільйони турків виїхали в Європу. Проїшовши певний вишкіл, вони повернулися додому і поставили Туреччину на ноги.

Б.З. – Чи знають у бібліотечному світі, що у бібліотеці ім. В. Стефаника “найбільше в світі зібрання україніки” (ген. директор бібліотеки ім. В. Стефаника Василь Ферштейн)?

С.Д. – Професіонали знають. Без сумніву. Зараз йде оцифрування наших документів. Підвищується інтерес західних науковців до нас. І зіграє відповідну роль в пізній Україні.

Б.З. – Чи вдасться знайти у Львові будинок для створення музею екслібрису?

С.Д. – Я не думаю, що треба вже екслібрис виділяти в окрему гілку. У Львові потрібно знайти приміщення для літературного музею.

Б.З. – Ця проблема, пане Степане, вже роками обговорюється. І передусім – у Львівському відділенні Національної спілки письменників України.

С.Д. – Знаю про це. Погодьтеся: це велика несправедливість, що немає відповідної будівлі.

Б.З. – Про що мрієте?

С.Д. – (Задумався). Мрію про тверду, поважану в світі, сильну Українську державу.

Б.З. – Є у Ліни Костенко ще й такі яскраві слова:

**Є боротьба за долю України,
Все інше – то велике мискоборство.**

Як Ви вважаєте, скільки часу ще нам, українцям, потрібно, щоб відсунути ту “миску”, себто – побороти те “мискоборство”?

С.Д. – Боротьба за долю України включає всі напрямки. За десятки років ця кількість напрямків неймовірно розширилась у боротьбі за Україну. Ця боротьба – і в зовнішньому світі, і у внутрішньому, і в кожній родині, і в організаціях – неймовірна ситуація всеосяжної боротьби.

Б.З. – І відповідний підсумок буде?

С.Д. – Головне, щоб ця боротьба завершилася в руслі конструктивізму, в утвердженні цивілізаційної форми державницького життя, щоб вона не привела до руйни, яка вже не раз опанувала Україну. ■



Під час презентації тритомника “Український книжковий знак ХІХ–ХХ століть. Каталог колекції Степана Давимуки”. Львів, 17 травня 2018 р.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру
наукової журналістики
Західного наукового
центру НАН України
і МОН України,
член НСПУ і НСЖУ,
м. Львів
13 червня 2018 р.